

DÀXUÉ (Dà Xué) [taśle] — jedna z najważniejszych ksiąg konfucjanizmu, zw. *Wielką Nauką*, której autor nie jest do końca ustalony; jej twórcą i pierwszym redaktorem miał być albo uczeń Konfucjusza — Zengzi (505–436 przed Chr.), albo wnuk Mistrza — Zisi (492–431 przed Chr.).

D. pierwotnie stanowiła 42 rozdz. *Liji*, starożytnej *Księgi Rytuału*. Obecnie wchodzi wraz z *Dialogami konfucjańskimi (Lunyu)*, *Doktryną Środka (Zhongyong)* i *Księgą Mencjusza (Mengzi)* w skład zbioru kanonicznego zw. *Czteroksięgiem konfucjańskim (Sishu)*, który został zredagowany i skomentowany w XII w. przez Zhu Xiego (1130–1200), a od 1313 do 1911 był podstawą egzaminów państwowych dla administracji cesarskiej wszystkich szczebli. Zhu Xi podzielił tekst na dwie części. Pierwsza pt. *Tekst* ma być zapisem słów samego Konfucjusza, druga, *Komentarze*, miała zostać napisana przez jej pierwszego redaktora.

Księga jest podręcznikiem, w którym zawarta została wiedza o tym, jak stawać się w pełni dojrzałym, prawym człowiekiem. Program takiego samokształcenia ujęty został w trzech punktach: „zilustrowanie wspaniałej cnoty”, „życzliwy stosunek do ludzi” i „trwanie w doskonałości”. W punkcie pierwszym Konfucjusz wyróżnił 8 etapów, jakie człowiek cywilizowany na sposób konfucjański musi przejść na swej drodze. Ponieważ jest to opis kształtowania się w pełni ludzkiej osoby, zatem nie mamy tu do czynienia z postępowaniem liniowym, w którym po uformowaniu się konstrukcji osobowej związanej ze stopniem niższym przechodzi się do następnego celu. Przedstawiono raczej holistyczną wizję rozwoju, w którym stale powinny być obecne różnorodne wzajemne związki człowieka z jego najbliższym otoczeniem. I tak, jeśli człowiek chce zrealizować swą cnotę, winien zająć się porządkowaniem spraw w cesarstwie, w czym może być skuteczny na tyle, na ile potrafi zaprowadzić porządek w swoim księstwie; to z kolei związane jest z umiejętnością regulowania stosunków we własnej rodzinie. Człowiek potrafi je regulować na tyle, na ile sam jest dojrzały (xinshen), to zaś wymaga, by oczyszczał swój umysł i serce. Każdy potrafi oczyszczać je na tyle, na ile umie myśli swoje czynić szczerymi i prawdziwymi, to zaś związane jest z jego zdolnością do stałego poszerzania wiedzy (zhi), która na tyle jest głęboka, na ile sumiennie bada się rzeczy i sprawy (gewu).

W *Wielkiej Nauce* zawarte zostały najważniejsze, rozwijane przez wszystkie następne pokolenia konfucjanistów, przesłania tej filozofii. Jest tu wyrażone przekonanie, że tylko przez uczestnictwo w rzeczywistym życiu społeczno-politycznym, na drodze wypełniania obowiązków, jakie niesie ze sobą codzienne życie, wzbogacone nauką i studiami nad kulturą i cywilizacją, człowiek może swobodnie stawać się tym, kim z natury swej jest, czyli człowiekiem prawym (junzi). Badania nad interpretacją poszczególnych punktów przyczyniły się do powstawania nowych kierunków i szkół w ramach ruchu konfucjańskiego. Najpoważniejsza dyskusja dotyczyła sposobu, w jaki należy rozumieć gewu (badanie rzeczy). Zhu Xi traktował je jako przedsięwzięcie racjonalne, w którym na drodze intelektualnej dochodzi do stopniowego zgłębiania zasady (li) danej rzeczy, inherentnie w niej obecnej. Podmiot i przedmiot poznania postrzegane były przez niego jako dwie niezależne całości, z których jedna — przedmiot — jest zewnętrzną w stosunku do samorealizującego się (xinsheng) podmiotu. Poznanie było więc procesem obiektywnym, ale mającym swój udział w samowiedzy i moralnym dojrzewaniu człowieka. Wang Yangming (1472–1529) sformułował w 1492 koncepcję jedności wiedzy i działania (zhixing hoyi), czyli subiekty-

wistyczną interpretację tego, czym powinno być badanie rzeczy. Wg tego myśliciela, w umyśle inherentnie zawarte są zasady wszystkich rzeczy, a granica między tym, co zewnętrzne, a tym, co wewnętrzne, jest sztuczna. Wang Yang-ming zniósł zatem dychotomię podmiotu i przedmiotu oraz uznał, iż poznanie jest dynamicznym, bezpośrednim wglądem w naocznie dostępną rzeczywistość podmiotu, która jest przezeń doświadczana jako realna, a nie jedynie abstrakcyjna. Poznanie prowadzi do samopoznania nie w sposób automatyczny, lecz jedynie wtedy, gdy jest częścią działalności podjętej pod wpływem egzystencjalnej decyzji o „wejściu na drogę Mędrca”. Decydujące znaczenie miała bowiem w tej wizji intencja woli (yi). Dla obu filozofów niepodważalne pozostawało przekonanie, że wszystko stale się zmienia, rozwija, dlatego ważne, by być uważnym, umieć rozróżniać — jak mówi się w d. — gdzie rzeczy mają swe „korzenie” i ku jakiej dojrzałej postaci zmierzają. Zaniedbywanie „korzeni” nie pozwala osiągać dojrzałości. Dla człowieka podstawą jest xinshen (samodojrzewanie), dbałość o to, kim — postępując tak a nie inaczej — się staje jako osoba duchowa i cieleśna zarazem.

Bibliografia: Y. Fung, *A History of Chinese Philosophy* (tłum. D. Bodde), I–II, Pri 1952–1953; *Great Thinkers of the Eastern World*, NY 1955 (*Wielcy myśliciele Wschodu*, Wwa 1997, 63–69); *A Source Book in Chinese Philosophy*, Pri 1963.

Anna I. Wójcik